

PEDERSÖRE

Miljöhälsan Kallan - Veterinärvårdens tillsynsplan uppdatering 2023

Godkänd i Miljöhälsövnämsnden 30.11.2022 § 49

TILLSYNSPLAN FÖR DJURENS HÄLSA OCH VÄLFÄRD SAMT FÖR VETERINÄRTJÄNSTER SOM KOMMUNERNA ANORDNAR 2015 - 2023

1. INLEDNING

Livsmedelsverket har utarbetat ett riksomfattande program för tillsynen över djurens hälsa och välfärd och för de veterinärtjänster som kommunerna anordnar 2015 - 2023 (EHO), uppdatering 2023, i enlighet med veterinärvårdslagen (765/2009). Kommunen skall utarbeta en plan för de veterinärtjänster den ordnar samt för hur tillsynen över djurens hälsa och välbefinnande ordnas.

Planen skall utvärderas och ses över vid behov, dock högst med tre års mellanrum. Tillsynsplanen samt uppdateringar och en årlig utvärdering av föregående års tillsynsplan godkänns i miljöhälsovårdsnämnden. Planen och utvärderingen publiceras på hemsidan: <https://www.pedersore.fi/sv/miljoehaelsa-och-djur/>. I samband med de kvartalsvisa delårsrapporterna görs uppföljningar av målsättningar och mätare enligt en godkänd verksamhetsplan.

Tillsynsveterinären är ansvarig för att tillsynen av objekten görs, enligt bilagor i tillsynsplanen. Hygienikerveterinären hjälper till vid behov.

Programmets rättsliga grunder ingår i 8 § i veterinärvårdslagen (765/2009) och i 1 § i statsrådets förordning om veterinärvården (1031/2009). Bestämmelser om tillsynen inom veterinärvårdslagens tillämpningsområde ingår också i bl.a. livsmedelslagen (297/2021) och lagen om djursjukdomar (76/2021). Programmet för tillsyn över djurens hälsa och välfärd utgör en del av det riksomfattande programmet för tillsynen över miljöhälsovården, det riksomfattande programmet för veterinärvård (EHO) 2015 - 2023, uppdatering för år 2023, samt den fleråriga nationella planen för tillsynen över livsmedelskedjan (VASU) som bygger på EU:s förordning nr 625/2017.

1.1 Allmänt om veterinärvårdssystemet och dess uppgifter

Jord- och skogsbruksministeriet leder och övervakar i egenskap av högsta myndighet verkställandet och iakttagandet av bestämmelserna om veterinärvård. Livsmedelsverket leder och övervakar i egenskap av centralförvaltningsmyndighet att bestämmelserna verkställs och iakttas. Regionförvaltningsverket svarar åter för verkställandet och iakttagande av tillsynen inom sitt eget område. Regionförvaltningsverket utför också tillsyn över veterinärvården, bland annat EU-djurskyddsinspektioner.

På lokal nivå ansvarar kommunen, samkommunen eller samarbetsområdet för miljöhälsovården för planeringen och genomförandet av veterinärvården. Kommunerna står för en stor del av grundläggande veterinärtjänster som är tillgängliga vardagar och för den akuta hjälp som är tillgänglig under alla tider på dygnet. Utbudet av veterinärtjänster kompletteras av privat veterinärvård, som främst fokuserar på smådjur och hästar och ibland även på specialistvård.

2. VERKSAMHETSMILJÖN

Miljöhälsovårdens personal överfördes fr.o.m. 1.1.2022 till Pedersöre kommun, som är ny värdkommun för miljöhälsovården. Den nya enheten, Miljöhälsan Kallan, omfattar som tidigare Jakobstad, Pedersöre, Nykarleby och Larsmo. Inom miljöhälsan finns sammanlagt 15,5 tjänster och befattningar. Till resultatområdet veterinärvård hör 6 tjänster och befattningar fördelat på 4 praktiserande veterinärer, en tillsynsveterinär och ett klinikbiträde. Den fjärde praktiserande veterinärtjänsten inrättades under år 2022 och den tillträds 1.1.2023.

Inom veterinärvården samarbetar Miljöhälsan Kallan med Mellersta Österbottens miljöhälsovård i och med den gemensamma jourringen. I jourringen ingår förutom Miljöhälsan Kallans kommuner även Karleby och Kronoby.

Behovet av veterinärtjänster kommer att förändras då gårdarna blir större, även om antalet gårdar ännu minskar. Den förebyggande hälsovården får allt större betydelse och utvecklingen innebär också nya utmaningar för tillsynen över djurens hälsa och välmående. Antalet sällskapsdjur ökar också hela tiden, vilket ställer högre krav och förväntningar på veterinärvården. Även hästnäringen har en viktig roll som konsument av veterinärtjänster, både som yrkes- och hobbyverksamhet. Dessutom kommer arbetsfördelningen för personalen att förändras i och med den tilläggsresurs som fåtts.

3. RESURSER

Som bilaga till denna tillsynsplan finns blanketten "Kartläggning av resurserna" (bilaga 1), där resursbehovet framkommer.

De praktiserande kommunveterinärerna kommer att fr.o.m. 1.1.2023 att delas in i två team där ena teamet mer sköter om produktionsdjuren och det andra teamet mer ansvarar för smådjur. Eftersom fördelningen är ny, kommer en kontinuerlig uppföljning att göras under året för att se om det är en bra balans i arbetsfördelningen. Under jourtid vårdar man både om små- och stordjur. Mottagningar finns fortsättningsvis i Jakobstad, Nykarleby och Bennäs. Stordjurspraktiken har utgångspunkt från Bennäs, medan smådjuren kommer att fördelas mellan mottagningarna i Jakobstad och Nykarleby.

Tillsynsveterinärens arbetsuppgifter består främst av biproduktkontroll, djurskyddsinspektioner samt tillsyn och provtagning gällande smittosamma djursjukdomar. Då tillsynsveterinären inte är på plats skall hygienikerveterinären i första hand sköta tillsynen av djurskyddet. Ifall de praktiserande veterinärerna sköter tillsynen skall de, för att undvika jäv, sträva till att fördela uppgifterna så att ingen behöver utöva tillsyn där de själva utövar veterinärpraktik.

Det finns ett klinikbiträde, som arbetar både vid mottagningen i Jakobstad och i Nykarleby.

Chefen för miljöhälsovården utför även administrativa uppgifter inom veterinärvården. Dessutom är en del av arbetstiden för miljöhälsovårdens sekreterare avsatt för sekreterar- och byråuppgifter inom veterinärvården.

3.1 Säkerställande av personalens kompetens

Veterinärer som anställs i samarbetsområdet, både tillsvidareanställda och vikarier, skall ha behörighet att arbeta som kommunveterinär i Finland och förutsätts ha tillräcklig kompetens för tjänsten eller vikariatet. Samarbetsområdet anställer endast behöriga legitimerade veterinärer som tillsvidareanställda. Även vid anställning av vikarier kontrolleras behörigheten (studerandes praktikrättigheter) via Livsmedelsverkets hemsidor, genom en offentlig informationstjänst <https://palvelut2.evira.fi/elainlaakarihaku/>.

Veterinärernas fortbildning följs upp genom fortbildningskort. Målet är att veterinärerna skulle ha möjlighet till minst fyra dagar yrkesmässig fortbildning per år (nationella målet är 8 dagar/år). Veterinärerna har deltagit i Finlands Veterinärförbunds Veterinärdagarna, som ordnas varje höst i Helsingfors. Veterinärerna kan även delta i skolningar och tillfällen som Livsmedelsverket, regionförvaltningsverket eller någon annan ordnar. Inom organisationen saknas det personliga fortbildningsplaner. För veterinärvården har det i budgeten reserverats 2890 euro för fortbildning år 2023.

3.2 Privat serviceutbud

Samarbetsområdet köper inga tjänster av privata veterinärvårdstjänsteproducenter. På området finns fem privata veterinärkliniker (se bilaga 3), till vilka kunden kan vända sig ifall det inte finns en kommunveterinär tillgänglig eller i sådana fall där patienten kräver specialistvård. De privata tjänsteutövarna erbjuder främst veterinärvård för smådjur.

4. INFORMATIONSSYSTEM

Tillsynen över djurens hälsa och välfärd stöds av flera informationssystem och register som har anknytning till varandra. Vid import och handel på den inre marknaden används systemet TRACES.

Informationssystem som praktikerveterinärerna har tillgång till är Naseva, Sikava och register upprätthållna av Livsmedelsverket. Veterinärerna har tillgång till djurhållningsregister, får- och getregistret och register över de som utfodrar med kadaver. Tillsynsveterinären har användarrättigheter till registret över djurhållningsförbud. Tillsynsveterinären meddelar de övriga veterinärerna om någon som hör till samarbetsområdet dyker upp på listorna.

Elvi är ett för veterinärvården utvecklat program dit man sparar stickprovsinspektioner av djurens välmående och djurtransporter, höranden och beslut till följd av dem och möjliga uppföljningsinspektioner. Tillsvidare sköter Regionförvaltningsverkets sekreterare om informationsöverföringen till Elvi.

ELTE är ett elektroniskt system för att hantera och rapportera uppgifter som hänför sig till djursjukdomar, epidemier, uppföljning av djursjukdomar, zoonosövervakning och läkemedelsövervakning.

För de praktiserande veterinärerna finns datasystemet ProVet tillgängligt. För tjänstemannabeslut används Valmu och ärendehantering används Tweb.

Pikantti är ett slutet nätverk för tillsynsmyndigheter. Pikantti är en samlingsplats för information och olika anvisningar gällande tillsynsuppgifter.

5. SAMARBETE OCH KOMMUNIKATION

Pedersöre har kommunikationsstrategi "Berättelsen om Pedersöre", som även gäller för Miljöhälsan. Kommunikation sköts beroende på ärendets karaktär via telefon, e-post, whatsapp och olika palavrar. Samtliga veterinärer har tillgång veterinärernas gemensamma e-postlåda. Var och en är själv ansvarig för att förmedla information vidare till berörda medarbetare och samarbetspartners.

Kommunikationen i störningssituationer finns beskriven i miljöhälsovårdens beredskapsplan. Beredskapsplanen finns utprintad i mötesrummet samt elektroniskt på den gemensamma servern.

6. AVGIFTER

I samarbetsområdets godkända avgiftstaxa finns bestämt att man uppbär en klinikavgift på 5 euro + moms per besök vid alla tre mottagningarna.

Enligt 22 § i veterinärvårdslagen har kommunerna även rätt att delta i de kostnader som grundläggande veterinärtjänster och akut veterinärhjälp förorsakar ägaren till eller innehavaren av ett nyttodjur. Kommunerna i samarbetsområdet subventionerar kostnaderna för veterinärtjänsterna till den del de överstiger en självriskandel. Den fastställda självriskandelen är bunden till besöksavgiften för 20 km sjukresa enligt den kommunala veterinärtaxan samt den kilometerersättning som ifrågakommande sjukresa (tur-retur 40 km) berättigar till (Social och hälsovårdsnämndens beslut § 46/19.3.2013). Självriskandelen är för tillfället 60,15€.

7. GENOMFÖRANDE AV TILLSYVEN

Målsättningen för tillsynen av djurens hälsa och välfärd är att implementera de mål som fastställts i lagstiftningen om djursjukdomar, djurskyddslagstiftningen, lagstiftningen om medicinsk behandling av djur, lagarna om bekämpning av djursjukdomar som med lätthet sprider sig samt i lagen om verkställighet av systemet med gårdsstöd.

De strategiska målen för tillsynen i hela tillsynskedjan är, att:

- ✓ tillsynen fungerar optimalt genom hela tillsynskedjan
- ✓ tillsynen är resultatriktad, effektiv, enhetlig och riskbaserad
- ✓ kompetensen inom tillsynen ligger på en hög nivå
- ✓ tillsynen är kundvänlig
- ✓ informationsflödet inom tillsynen är effektiv och följer givna direktiv

7.1 Tillsyn över djurhälsan

7.1.1 Beredskap för djursjukdomar

Beredskapen inför riskerna med smittosamma djursjukdomar är en central del av tillsynen över djurhälsan. Kommunveterinären ansvarar inom kommunen för att lagarna om djursjukdomar och de bestämmelser som utfärdats med stöd av dessa följs och verkställs. Kommunen bör skapa förutsättningar för att sköta de tillsynsuppgifter som fastställts för kommunveterinärerna i lagen om djursjukdomar (76/2021) och i förordningen om djursjukdomar som ska bekämpas och klassificering av dem (843/2013).

Övervakningen av djursjukdomar på gårdar utförs i samband med de normala sjukbesöken eller på begäran av regionförvaltningsverket. Kontroller utan misstanke görs på gårdar som hör till hälsokontrollprogrammen. Djurägarna är skyldiga att meddela veterinären ifall de misstänker att något djur har drabbats av en allvarlig sjukdom. Kommunveterinärerna ansvarar för rapporteringen av djursjukdomar på sina respektive områden. Veterinärerna rapporterar till regionförvaltningsverket och Livsmedelsverket.

Beredskapsplanerna utarbetas i samarbete mellan veterinärerna och hälsoinspektionen. Planerna genomgås årligen och uppdateras vid behov. I den nuvarande beredskapsplanen för miljöhälsovården ingår ett avsnitt om veterinärmedicinska risker (avsnitt 3.7).

Vid lokala störningssituationer minskas den ordinära verksamheten och man prioriterar bekämpning av allvarliga sjukdomar, djurskyddet samt brådskande myndighetsuppgifter. Vid förekomst av smittosamma djursjukdomar agerar man enligt instruktioner från länsveterinären. Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland har beredskapsprogram för bekämpning av allvarliga smittosamma sjukdomar samt materialförråd. Regionförvaltningsverket har även specialutbildat veterinärer (sk. beredskapsveterinärer) som kan delta i arbetet med bekämpning av allvarliga djursjukdomar.

På scfach-websida hittas mera information om smittosamma djursjukdomar i Europa. På www.epiwebb.se finns mycket information samt videosnuttar om epizootisjukdomar. Även ETT:s hemsida innehåller information om dessa. I veterinärvårdslagstiftningen under rubrik D: Djursjukdomar, finns anvisningar om bl.a. åtgärder, bekämpning och desinfektionsåtgärder då en allvarlig eller smittosam djursjukdom konstateras eller misstänks.

I störningssituationer försöker man anställa vikarier, men på grund av bristen på veterinärer i området är detta svårt. Om en kommunveterinär helt sysselsätts med misstankar om eller bekämpning av akuta djursjukdomar ordnas det så att de övriga kommunveterinärerna sköter den akuta veterinärvården på den berörda veterinärens område. Veterinärerna inom samarbetsområdet kan användas av alla kommuners invånare. Journingen ser också till att det utanför tjänstetid finns tillgång till veterinär inom området. Veterinärerna upprätthåller sina kunskaper om bekämpning av djursjukdomar genom att delta i utbildningar som hålls av Livsmedelsverket och Regionförvaltningsverket. Tillsynsveterinären kommer att ta sig an uppgiften som beredskapsveterinär.

7.1.2 Misstanke om och fall av djursjukdom

De smittsamma djursjukdomarna delas enligt lagen in i djursjukdomar som skall bekämpas, anmälningspliktiga djursjukdomar och övriga djursjukdomar. De djursjukdomar som enligt lag skall bekämpas delas ytterligare in i djursjukdomar som skall övervakas, farliga djursjukdomar och djursjukdomar som lätt sprider sig. Tjänsteveterinärerna ansvarar för bekämpningsåtgärderna mot sådana djursjukdomar som skall bekämpas enligt lag.

Om kommunveterinären misstänker eller konstaterar att ett djur har insjuknat i en djursjukdom som med lätthet sprider sig eller i en farlig djursjukdom meddelar veterinären omedelbart länsveterinären.

Ifall veterinären misstänker eller konstaterar att ett djur har insjuknat i en djursjukdom som skall övervakas meddelar hen om sjukdomen senast följande vardag till länsveterinären.

Kommunveterinären ska varje månad sända regionförvaltningsverket ett sammandrag av alla fall av förtecknade sjukdomar, nya sjukdomar och andra anmälningspliktiga djursjukdomar som har konstaterats på hans eller hennes tjänsteområde. I sammandraget behöver emellertid inte antecknas sådana uppgifter som har lagrats i det datasystem som Livsmedelsverket använder.

7.1.3 Övervakning av zoonoser

Vissa sjukdomar kan smitta mellan människor och djur (t.ex. salmonella). Sådana sjukdomar kallas zoonoser. I lagen om djursjukdomar (76/2021) stadgas om kommunveterinärens skyldighet att anmäla fall av sådana djursjukdomar som kan medföra fara för människors hälsa till den berörda läkare som ansvarar för smittsamma sjukdomar inom välfärdsområdet. (8.7.2022/643)

Kommunveterinären rapporterar om förekomsten av de separat uppräknade zoonoserna senast följande vardag till regionförvaltningsverket och till chefen för miljöhälsovården, som meddelar vidare till den läkare som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar i välfärdsområdet, Johanna Gripenberg, johanna.gripenberg@ovph.fi. Läkaren kontakter i sin tur veterinärerna enligt Statsrådets förordning om smittsamma sjukdomar (146/2017), ifall någon zoonos påträffas eller misstänks hos en patient. Ifall det är fråga om en livsmedelsburen zoonos sammankallas vid behov utredningsgruppen för livsmedels- och vattenburna epidemier.

7.1.4 Obligatoriska och frivilliga hälsokontrollprogram

För vissa djursjukdomar som enligt lag skall bekämpas har man genom speciallagstiftning fastställt kontrollprogram med en miniminivå på kontroller som ska utföras. Till dessa särskilt reglerade program hör salmonellaövervakningen för höns, broiler och kalkoner. Mjölkbesättningarna med direktförsäljning av obehandlad mjölk lyder även under den obligatoriska salmonellaövervakningen. På Miljöhälsan Kallans tillsynsområde finns inga mjölkgårdar som har direktförsäljning av mjölk som överstiger gränsen på 2500 kg / år. Hos dessa behöver tjänsteveterinären inte själv regelbundet ta salmonellaprov utan kontrollerar genom övervakning att de fastställda salmonellaproven har tagits. Tillsynsområdets mjölkgårdar finns listade J:\MILJOHÄLSOVÅRD\hälsoinspektionen -terveysvalvonta\Livsmedel\3.1 Primärproduktion. Frivilliga kontrollprogram är t.ex. kontrollprogrammet för maedi-visna och scrapie hos får och getter samt BKD-programmet (Bacterial Kidney Disease) för fiskvattenbruksanläggningar.

De djurhållningsställen inom samarbetsområdet som berörs av de obligatoriska programmen för hälsokontroll finns med i resursbehovsbilagan samt i bilagan över djurhållningsställen som berörs av programmen för hälsokontroll (bilaga 1 och 2).

Kommunveterinärerna har bokföring över de gårdar som anslutit sig till eller lämnar programmen och sänder uppgifterna vidare till regionförvaltningsverket. Veterinärerna har det huvudsakliga ansvaret för hälsokontrollprogrammets gårdsbesök. Veterinären ansvarar också för att rapporteringen om besök och provtagningar förs vidare till regionförvaltningsverket.

På de hönsgårdar som hör till salmonellaövervakningsprogrammet (bilaga 2) gör tjänsteveterinärerna vanligen årliga kontrollbesök. Om verksamheten räknas som liten görs besöken vart annat eller vart tredje år. Vid besöken granskas fåglarnas hälsotillstånd och produktionsmiljö, samtidigt som officiella provtagningar görs. Vid besöken kontrolleras också att företagarens egna provtagningar och anmälningar om flockarnas ankomst gjorts enligt bestämmelserna.

Ifall man upptäcker att bestämmelserna för hälsokontrollprogrammen inte har uppfyllts, vidtas åtgärder enligt regionförvaltningens direktiv. Vid behov granskar man och följer upp oklara fall.

För undersökningar av smittosamma sjukdomar i prov från djur anlitas laboratorier som är godkända av Livsmedelsverket för den specifika analysen. Listor över godkända laboratorier finns här: [Ruokaviraston hyväksymät laboratoriot - Ruokavirasto](#).

7.1.5 Kontroll av fisk- och kräftodlingar

Inom samarbetsområdet finns i dagens läge två anläggningar för vattenbruksdjur: en kräftanläggning i Nykarleby och en fiskodling i Jakobstad.

Tillsynsveterinären utreder riskerna med vattenbruksdjursanläggningarna och informerar länsveterinären om eventuella risker. Bland annat följande faktorer, som anses öka risken för smittspridning till eller från anläggningen, bör beaktas:

- ✓ anläggningar som hämtar material från havsområden till insjöområdet
- ✓ anläggningar som har hämtat fisk/rom från andra länder inom de 3 senaste åren
- ✓ en anläggning i havsområdet som ligger inom fem kilometers avstånd från ett renseri
- ✓ anläggningar kring övre loppen av Vuoksen och Kemi älv, under 100 km från Rysslands gräns
- ✓ anläggningar som har haft bristfällig kontroll, bokföring osv. vid kontroller under tidigare år.

För tillfället finns det inga av de ovannämnda riskerna associerade med anläggningarna ifråga. Tillsynen över fisk- och kräftanläggningar är riskbaserad och Livsmedelsverket ger årligen föreskrifter om övervakningen där risknivån angående det geografiska läget och typ av odling tas i beaktande.

7.1.6 Duvslag

Inom samarbetsområdet finns inga duvslag. De som registrerat sig som djurhållningsplats med hobbyfåglar finns noterade i kommunens system.

7.1.7 Uppföljning av övriga sjukdomar

Livsmedelsverket begär ibland in prov för uppföljning av sjukdomar enligt en egen separat plan. Tillsynsveterinären eller annan tjänsteveterinär ansvarar inom kommunen för att provtagningen förverkligas inom utsatt tid. Uppgifterna sparas och rapporteras i enlighet med myndigheternas direktiv.

7.1.8 Artificiell förökning av djur

Inom samarbetsområdet finns ingen embryogrupp som utför embryotransplantationer på hästar.

7.1.9 Animaliska biprodukter

7.1.9.1 Godkännande och tillsyn över anläggningarna i biproduktsbranschen

Enligt förordningar (EG) 1069/2009, (EG) 142/2011 och lagen om animaliska biprodukter (517/2015) förutsätts att anläggningar i biproduktsbranschen skall vara godkända eller registrerade av behörig myndighet. Dessutom skall myndigheterna regelbundet utföra inspektioner i dessa anläggningar. Kommunveterinärerna godkänner lagringsanläggningar där det lagras tekniska produkter, fodercentraler på gårdar, förbränningsanläggningar i anslutning till jordbruksföretag samt vissa tekniska anläggningar. På Livsmedelsverket websida (lomakkeet-ja-ohjeet/sivutuotteet/) finns blanketter för granskning samt för registrering/godkännande av anläggningar i biproduktbranschen. Blanketten för registrering/godkännande av biproduktanläggningar sänds utan dröjsmål till Livsmedelsverket (abp@ruokavirasto.fi) som upprätthåller register över biproduktanläggningarna. Den kommunala tillsynen över anläggningar i biproduktsbranschen utförs i första hand av tillsynsveterinären. En del biproduktanläggningar övervakas av Livsmedelsverket.

Inom samarbetsområdet finns för tillfället 25 anläggningar i biproduktsbranschen, (bilaga 4, anläggningar i biproduktsbranschen). Tillsynsveterinären granskar biproduktanläggningar och verksamhetsidkare enligt en årlig övervakningsplan från Livsmedelsverket. Över inspektionsbesöken skrivs en inspektionsrapport, som sänds till Regionförvaltningsverket och Livsmedelsverket. Fr.o.m. 2016 är de planenliga inspektionsbesöken avgiftsbelagda.

7.1.9.2 Nedgrävning av biprodukter

Kadaver av idisslare, svin, fjäderfä och pälsdjur, biprodukter av kategori 2 och 3 från hemslakt, slaktplatser och småskaliga styckningsanläggningar och vissa andra biprodukter som avses i 4 § i JSM 1192/2011, får bortskaffas genom nedgrävning endast på s.k. avlägsna områden. Eftersom samarbetsområdet inte är ett s.k. avlägset område får kadaver inte grävas ner. Gårdarna inom samarbetsområdet bortskaffar biprodukter och kadaver av vuxna (>12mån) nöt och får genom att de hämtas av Honkajoki Oy, som ingått avtal med staten om uppsamling och destruering av döda djur. Svin, höns och kalvar destrueras också vid Honkajoki Oy, men även av andra destruktionsanläggningar som har tillstånd att behandla dessa kadaver, t.ex. Feora Oy Ab. Även biprodukter som uppkommer vid hemslakt av djur måste destrueras på motsvarande sätt enligt föreskrivna metoder. Små hönsgårdar som har under 100 fåglar får gräva ner kadaver.

7.1.9.3 Aktörer som använder obearbetade biprodukter

På samarbetsområdet sker för tillfället ingen utfodring av vilda djur där kadaver används.

7.1.10 Import från tredje land och veterinär gränskontroll

Länsveterinärerna får via programmet TRACES information om partier av djur och produkter som importerats från tredje land och som på grund av risk för djursjukdomar ska kontrolleras särskilt på destinationsorten.

Kommunveterinären meddelas av regionförvaltningsverket om djur- eller produktpartier, som misstänks innebära risk för djursjukdom och om misstankar att ett djur- eller produktparti har importerats på olaglig väg. Kommunveterinären kan, på länsveterinärens begäran, göra behövliga granskningar och rapporter i enlighet med Livsmedelsverket och regionförvaltningens direktiv. Resultaten från granskningen rapporteras omedelbart till regionförvaltningsverket och Livsmedelsverket. Vid risk för djursjukdomar kan djur sättas i karantän eller avlivas.

7.1.11 Handel på den inre marknaden och utförsel av levande djur och animaliska biprodukter som inte ska användas som livsmedel

Importörer och exportörer av vissa djur och produkter på den inre marknaden registrerar sig eller ansöker om importtillstånd hos Livsmedelsverket, som sänder uppgifter om registreringen och importtillstånden till regionförvaltningsverket och i vissa fall även till kommunveterinärerna eller andra övervakande tjänsteveterinärer.

De som registrerat sig hos Livsmedelsverket bokförs i veterinärernas datasystem. Export- och importprodukter bör uppfylla alla angivna krav innan de godkänns. Vid oklara fall vänder kommunens tjänsteveterinär sig till länsveterinären.

7.1.11.1 Import från den inre marknaden

Vid handel på den inre marknaden är importören skyldig att i fråga om vissa djur och produkter skicka en förhandsanmälan till Livsmedelsverket om det parti som importerats. Livsmedelsverket sänder anmälningarna till ifrågavarande regionförvaltningsverk. Länsveterinären sänder vid behov anmälningarna vidare till de övervakande veterinärerna. Verkställda granskningar rapporteras av veterinären via TRACES systemet, genom att fylla i övervakningsdelen (dvs. del tre) i hälsointyget. Partier som eventuellt inte godkänns skall rapporteras till Livsmedelsverket. Då ett parti som anlant inte uppfyller villkoren för import vidtas korrigerande åtgärder t.ex. att partiet returneras eller att djuret avlivas.

Målet är att alla nya importörer granskas vid den första importen och därefter årligen.

7.1.11.2 Export till den inre marknaden

Tjänsteveterinären granskar exportpartier före avsändning enligt Livsmedelsverket anvisningar. Vid behov granskas även att registrering blivit gjord och att den är i kraft för partiet i fråga, ifall detta krävs. Tjänsteveterinären utfärdar på basen av granskningen ett hälsointyg, där det ifrågavarande partiets uppgifter ingår.

Tillsynsveterinären utför hälsogranskningar och skriver exportintyg i TRACES för husdjur och nyttodjur i sådana fall där intyg utfärdade av tjänsteveterinär krävs. Intyg och undersökningar betalas av exportören.

7.1.11.3 Export till länder utanför EU (sk. tredje land)

Exportören ber tjänsteveterinären utföra inspektionen men utreder själv vilka krav som gäller för exporten. Man måste noga försäkra sig om att mottagarlandets villkor för export uppfylls samt vilka dokument som krävs. Detta görs ofta i samarbete med Livsmedelsverket

Tjänsteveterinären granskar att kraven för export uppfylls för djuren eller produkten som skall exporteras. Levande djur granskas av tjänsteveterinären varefter hen utfärdar och/eller undertecknar behövliga exportintyg som krävs. Intyg och undersökningar betalas av exportören.

7.2 Tillsyn över djurens välfärd

Med tillsynen över djurens hälsa och välbefinnande avses den djurskyddstillsyn som bygger på djurskyddslagen, djurtransportlagen, djurtransportförordningen samt de förordningar och bestämmelser som grundar sig på dessa. De regionala och lokala myndigheternas uppgift är att övervaka att djur sköts, behandlas, används och transporteras enligt djurskyddsbestämmelserna.

I kommunerna är det kommunveterinärerna, hälsoinspektörerna och polisen som ansvarar för att lagarna och bestämmelserna efterföljs i området.

Ifall man upptäcker eller misstänker förfaranden som strider mot djurskyddsbestämmelserna utförs en djurskyddsinspektion av en tjänsteveterinär. Djurskyddsinspektioner görs ofta som följd av anmälningar som inkommit från allmänheten samt på uppmaning från regionförvaltningsverket. Över inspektionen uppgörs ett protokoll. Ifall brister konstateras, gör man ett beslut om vilka åtgärder som bör vidtas samt inom vilken tid de skall åtgärdas. Ifall ett djurskyddsbeslut görs på basen av inspektionen skickas detta för kännedom till regionförvaltningsverket samt till polisen och dokumenten arkiveras i Tweb.

Rapporter och beslut från djurskyddsinspektioner sänds till regionförvaltningsverket och vid behov till polisen direkt eller senast inom en månad efter inspektionen.

Veterinären kan begära tjänstehjälp av polisen för inspektionen, ifall hen anser det vara nödvändigt. I allvarliga fall kan veterinären även göra en förundersökningsbegäran till polisen, enligt mall som finns på
J:\MILJOHÄLSOVÅRD\Veterinärvård -
Eläinlääkintähuolto\Tillsynsuppgifter\Djurskydd\Dokumentmallar

I svåra fall kan veterinären kontakta läsveterinären och be om hjälp.

Ifall det är fråga om sådana brådskande fall som avses i 44 § i djurskyddslagen ser man till att djurens skötsel tillfälligt ordnas. Detta kan t.ex. ske genom att skötseln ordnas av den aktör som samarbetsområdets kommuner har ingått avtal med för omhändertagandet av hittedjur (handlingsschema för § 44 finns på I:/djurskydd/checklistor och anvisningar). Djurens skötsel kan också ordnas t.ex. genom kommunens avbytare eller avtal med grannar. De kostnader som uppkommer debiteras av djurets ägare (mall för detta finns på J:). En sista utväg är att djuren omhändertas och överläts till en ny ägare eller att djuren avlivas.

Alla kommuner inom samarbetsområdet har ingått avtal med:

Tuhnulas hundpensionat
Karbyvägen 52
68690 Sundby
Telefon 046 6477975

<http://www.tuhnulan.com/hittedjuren.html>

Det uppskattas att kring 75 - 100 djurskyddsinspektioner/år kommer att göras på samarbetsområdet. Till en del inspektioner åtgår endast 2 - 3 timmar (inklusive resor och skriftliga rapporter) medan andra inspektioner och uppföljningar kräver betydligt mera tid. Till djurskyddsarbete beräknas åtgå ca 50 arbetsdagar/år.

7.2.1 Djurskyddsinspektion som grundar sig på misstanke

Om det finns anledning att misstänka att ett djur sköts, behandlas eller används i strid med djurskyddslagen eller de förordningar och bestämmelser som har utfärdats med stöd av den, har regionförvaltningsverket, kommunveterinären, den tjänsteinnehavare som utövar tillsyn över hälsoskyddet i kommunen och polisen rätt att verkställa en inspektion. Den som verkställer en inspektion har rätt att få tillträde till de utrymmen där djuren hålls och att utan ersättning ta de prov som behövs för inspektionen. Vid inspektionen granskas förutom själva djuren och djurhållningsplatsen och förhållandena på platsen, också foder, dryck, utrustning och redskap som är avsedda för djuren.

Inom samarbetsområdet finns en tillsynsveterinärstjänst. Djurskyddsinspektioner som grundar sig på misstanke utförs i mån av möjlighet av tillsynsveterinären eller hygienikerveterinären, i annat fall sköts inspektionen av en annan kommunveterinär. Även hälsoinspektörerna kan utföra djurskyddsinspektioner, men gör det då oftast tillsammans med en veterinär.

7.2.2 Granskning av tillstånds- och anmälningspliktig verksamhet

Djurskyddsinspektioner utförs även på sådana tillstånds- eller anmälningspliktiga verksamhetsplatser där verksamheten förutsätter en ansökan eller anmälan till regionförvaltningsverket. Sådana platser är exempelvis djuraffärer, kennlar och rid stall. Tillstånds- och anmälningspliktig verksamhet granskas enligt riskbedömning med 1 - 3 års mellanrum. När en anmälan om en ny verksamhet har kommit in ska en djurskyddsinspektion göras så snart som möjligt. Om inga brister uppdagas kan följande inspektion enligt riskbedömningen göras om tre år. Annars görs följande inspektion efter ungefär ett år. Vid riskbedömningen används för alla anmälningspliktiga verksamheter samma princip som den anvisning som finns uppgjord för häst. D.v.s. två på varandra följande år utan anmärkningar och då ändras tillsynsfrekvensen till vart tredje år. Vid anmärkningar ändras tillsynsfrekvensen till 1 ggr/år.

I bilaga 5 finns en lista på verksamheter inom vårt tillsynsområde som enligt lag (§ 24 i djurskyddslagen 247/1996) skall granskas regelbundet.

7.2.3 Djurtransporter

Om det finns skäl att misstänka att djur transporteras i strid mot bestämmelserna om djurtransport, har polisen, kommunveterinären och regionförvaltningsverket rätt att inspektera djurtransporten. Vid inspektionen av en djurtransport har myndigheterna rätt att också inspektera transportutrustningen. Polisen, gränsveterinärer och besiktningsveterinärer inspekterar djurtransporter inom sina verksamhetsområden också utan misstanke om överträdelser av bestämmelserna. Miljöhälsan Kallans

tjänsteveterinärer kan, på begäran, assistera länsveterinärer eller polisen vid övervakning av djurtransporter på området.

7.2.4 Slakterier och småskaliga slakterier

På samarbetsområdet finns ett större slakteri, Snellman, och ett småskaligt slakteri, Tajma. Enligt nuvarande lagstiftning har Livsmedelsverket hand om övervakningen av samtliga slakterier i vårt land, förutom renslakterier.

7.3 Stödövervakning

Övervakningen av tvärvillkor hör till regionförvaltningsverkets ansvar. Hygienikerveterinären utför mjölkhygiengranskningar på gårdarna och även övriga tjänsteveterinärer gör bl.a. djurskyddsinspektioner. Ifall man vid sådana gårdsbesök eventuellt upptäcker brister angående tvärvillkoren, skickar man granskningsprotokollet så fort som möjligt till regionförvaltningsverket efter att granskningen är gjord (målet är inom en vecka).

I samband med ovanstående inspektioner kontrollerar kommunveterinären att kraven i lagen om system för identifiering av djur (1069/2021) uppfylls och vidtar nödvändiga åtgärder, dvs. meddelar regionförvaltningsverket, ifall man upptäcker brister.

Vid allvarliga brister informeras länsveterinären direkt per telefon eller e-post.

7.4 Tyngdpunktsområden

De nationella tyngdpunktsområdena för år 2023 finns beskrivna i den uppdatering av den nationella tillsynsplanen. Flera tyngdpunktsområden handlar om skolning och implementering ny lagstiftning. Berörd personal deltar i dem vartefter tillfällen ordnas. Miljöhälsan deltar i de tyngdpunktsområden som berör vårt tillsynsområde.

- Stegvis ibruktagning av ELTE informationshanteringssystemet.
- Tillsyn av bortskaffandet av döda produktionsdjur
- Intensifierad salmonellaövervakning

8. VERKSTÄLLANDE AV VETERINÄRTJÄNSTER

8.1 Grundläggande veterinärtjänster

Samarbetsområdet för miljöhälsovården ska ordna med grundläggande veterinärtjänster som är tillgängliga vardagar under tjänstetid för husdjur som kommuninvånarna håller. För andra djur än produktionsdjur måste dock tjänsterna ordnas bara, om sådana tjänster inte annars finns tillgängliga inom samarbetsområdet.

För alla produktionsdjur som hålls inom kommunens område ska kommunen inom ramen för de grundläggande veterinärtjänsterna se till att en veterinär som kan besöka djurhållningsplatserna är tillgänglig på vardagar under tjänstetid.

8.1.1 Innehåll

Med grundläggande veterinärtjänster avses veterinärtjänster som ges på basen av allmänklinisk undersökning på djurhållningsplatsen eller på veterinärmottagningen. Enligt motiveringarna till lagen

är grundläggande veterinärtjänster sådana tjänster som är nödvändiga för förebyggande bekämpande av smittosamma djursjukdomar och zoonoser, samt tjänster som kan motiveras med produktionsekonomiska, epidemiologiska eller djurskyddsmässiga orsaker.

Kommunen ska ordna möjlighet för djurägarna att också per telefon få veterinärrådgivning om husdjurens hälsa och sjukdomar samt om djurhållning och välbefinnande. Kommuninvånarna kan under telefontiden kl. 08 – 09 få rådgivning per telefon.

I de grundläggande veterinärtjänsterna ingår klinisk undersökning av sjuka djur, bedömning av vårdbehov samt vård eller remiss till fortsatt vård. Till grundläggande veterinärtjänster hör också kirurgiska ingrepp till den del man med grundläggande veterinärmedicinsk utbildning kan utföra operationer i vanliga mottagningslokaler, vårdutrymmen och djurstall utan specialinstrument samt ultraljudsundersökningar

I de grundläggande veterinärtjänsterna ingår en allt större del förebyggande åtgärder för att bibehålla och främja djurens hälsa och välbefinnande. Hälsokontroller och utarbetande av hälsovårdsplaner för produktionsdjur hör till de grundläggande veterinärtjänsterna. Grundläggande hälsovårdstjänster som erbjuds är, förutom hälsokontroller och hälsovårdsbesök på gårdar, vaccinerings, avmaskningar, sterilisering, kastrering samt fertilitetsundersökningar och -behandlingar hos kor, grisar och får.

Avlivning av husdjur på grund av sjukdom eller på ägarens begäran hör till de grundläggande veterinärtjänsterna. Avlivning av husdjur och vilda djur som hämtats till veterinärmottagningen av djurskyddsskäl hör också till de grundläggande veterinärtjänsterna. Kostnader för avlivning av vilda djur kan debiteras av regionförvaltningsverket. Avgiften för ett djur som avlivats av djurskyddsmässiga skäl debiteras ägaren ifall att man vet vem denne är.

I de grundläggande veterinärtjänsterna ingår intyg eller utlåtanden, vilka baserar sig på en allmänklinisk undersökning av husdjurets hälsotillstånd. Detta gäller t.ex. utlåtanden och intyg till försäkringsbolag samt för export, import eller handel.

8.2 Nationella hälsovårdsprogram – Naseva och Sikava

Kommunen skall inom ramen för de grundläggande veterinärtjänsterna ordna med hälsovårdstjänster för de husdjur för vilka det finns ett riksomfattande hälsovårdsprogram och ett ändamålsenligt uppföljningssystem för verkställandet av programmet. Det finns för närvarande två sådana program; Naseva för nötkreaturgårdar och Sikava för svingårdar.

Enligt Nasevas villkor ska veterinären avlägga ett hälsovårdsbesök på nötgården minst en gång om året. Ifall mediciner överläts för kommande sjukdomsfall, krävs enligt gällande lagstiftning, fler hälsovårdsbesök per år. Besöksfrekvensen beror i så fall på gårdens storlek och produktionsinriktning. Hälsovårdsplanen uppdateras årligen.

Inom ramen för Sikava ska minst fyra hälsovårdsbesök om året avläggas på gårdar med smågris- eller integrerad produktion. På slaktsvinsgårdar avläggs minst ett hälsovårdsbesök per uppfödningssomgång eller minst fyra hälsovårdsbesök per år ifall svinstallet har avdelningsvis uppfödning. Ifall veterinären överlåter mediciner i reserv krävs fler hälsovårdsbesök. Vid ett av besöken uppdateras hälsovårdsplanen.

Målsättningen för hälsovårdsprogrammen är ett bättre ekonomiskt resultat för gården, genom bättre hälsa och välmående för djuren. Att gården har ett hälsovårdsavtal är också ibland en förutsättning för att erhålla vissa stöd.

Kommunveterinärerna på samarbetsområdet utför hälsovårdsbesök enligt bestämmelserna och hjälper producenten att förbättra djurens välmående och därmed också förbättra produktionen och lönsamheten. Protokoll över hälsovårdsbesöken registreras i datasystemen för Sikava och Naseva.

I bilagan kartläggning av resursbehovet (se bilaga 1) finns antalet nöt och svingårdarna som ingått hälsovårdsavtal. I Nykarleby dominerar svingårdarna och eftersom Sikava-programmet förutsätter flera besök årligen kräver dessa mycket arbetstid. I Pedersöre dominerar nötgårdarna och trots att det krävs färre Naseva-besök per år går ändå en betydande del av veterinärens arbetstid åt till hälsovårdsbesök eftersom nötgårdarna är många.

8.3 Akut veterinärhjälp

Kommunen skall tillhandahålla akut veterinärhjälp som är tillgänglig under alla tider på dygnet för djur som finns på kommunens område. Målsättningen för den akuta veterinärvården är att den ska fungera som första hjälp, för sådana fall där djurens hälsa och välbefinnande är akut hotat samt om möjligt säkerställa att patientens tillstånd inte oskäligt försämras i väntan på de tjänster som är tillgängliga under tjänstetid.

Som akut veterinärhjälp räknas bland annat behandling av kalvningsförlamning och akuta inflammationer, förlossningshjälp, vård av sår och skador.

Vardagar är det telefontid mellan kl. 8 - 9 och i akuta fall kan man anträffas under dagen på sin mobiltelefon (se kontaktuppgifter längre ner). Efter kl. 15 når man den dejourerande veterinären via journumret.

Samarbetsområdet bildar tillsammans med kommunerna Karleby och Kronoby en jourring. I jourringen ingår fem kommunveterinärstjänster. Man får tag på den jourhavande veterinären genom att ringa ett avgiftsbelagt nummer, tfn 0600 399 700. Den veterinär som har jour är anträffbar vardagar kl. 15 - 08 och under helgen från fredag kl. 15 till måndag kl. 08. Miljöhälsan Kallan gör upp jourlistorna för ca 6 månader i taget. Veterinärerna har jour ungefär en kväll per vecka och var sjätte helg och den veterinär som har jour sköter i dagens läge alla akuta fall.

Enligt veterinärvårdslagen (765/2009) 13 § 3:e mom.:

Den akuta veterinärhjälpen inom jourområdet ska ordnas så att små husdjur som utan svårigheter kan transporteras till veterinärmottagningen i huvudsak vårdas av annan personal än sådana husdjur där veterinärhjälpen förutsätter att en veterinär besöker djurhållningsplatsen. Från detta krav får man dock avvika i ett jourområde där djurtätheten är låg eller där små husdjur som utan svårigheter kan transporteras till veterinärmottagningen utgör en liten andel av alla husdjur som hålls inom jourområdet, eller när det av andra särskilda skäl är motiverat.

Enligt den nationella tillsynsplanen för veterinärvården punkt 15.5 finns beskrivet målsättningarna för hur små- och stordjurjour borde skötas via större (minst) landskapsstora områden. Man kan frångå

separerad små- och stordjursjour av motiverade orsaker och genom att söka om det från regionförvaltningsverket, som gör ett beslut om det kan beviljas på särskilda grunder.

8.4 Tjänsternas tillgänglighet och kvalitet

Djurets ägare eller innehavare kan om hen så önskar reservera tid för veterinärbesök till djurhållningsplatsen eller för ett smådjursbesök till veterinärmottagningen. När det finns flera praktiserande veterinärer tillgängliga i samarbetsområdet kan kunden i icke-brådskande fall, i mån av möjlighet, fritt välja vilken veterinär hen vill använda.

Alla veterinärer på samarbetsområdet tar emot tidsbeställningar vardagar kl. 8 - 9. Vid tidsbeställningen ska icke-akuta fall ska kunna tas emot inom en vecka efter tidsbeställning och operationer av friska djur inom tre veckor efter tidsbeställning och under semestersäsongen inom sex veckor. Om kunden vill anlita någon viss veterinär kan väntetiden vara längre.

Den som behöver grundläggande veterinärtjänster eller akut veterinärhjälp ska ha tillgång till dem inom skälig tid och på skäligt avstånd med beaktande av de geografiska förhållandena. Enligt det riksomfattande programmet för veterinärvård (EHO) 2015 - 2021, uppdatering för år 2023 ska den akuta veterinärhjälpen ordnas så att 90 % av alla fall kan få hjälp inom 3 timmar under alla tider på dygnet. Jourområdet bör vara sådant att 90 % av besöken är sådana där veterinärens avstånd till djurhållningsplatsen eller djurägarens avstånd till smådjurskliniken är under 100 km. Journingen är uppgjord så att detta ska vara möjligt.

8.5 Lokaler

Varje kommunveterinär inom samarbetsområdet har tillgång till en klinik. Alla kliniker fungerar även som mottagning för smådjur, där finns således både mottagningsrum och väntrum. Dessutom finns det sociala utrymmen vid varje mottagning. Läkemedel förvaras i låsta skåp på mottagningarna. Vid mottagningen i Nykarleby finns ett varmgarage. Kommunerna ansvarar för att städningen av utrymmena sköts. Kliniken i Jakobstad är utrustad med kameraövervakning.

Veterinärmottagningarnas adressuppgifter:

- ✓ Jakobstad -- Ekovägen 11 -- 68620 Jakobstad
- ✓ Nykarleby -- Bankgatan 37 -- 66900 Nykarleby
- ✓ Bennäs (Pedersöre) -- Mjölvägen 2 -- 68910 Bennäs

8.6 Redskap och instrument

Mottagningarna är utrustade med sådana instrument och redskap, som behövs för att producera grundläggande veterinärtjänster och akuta kirurgiska ingrepp. Kommunerna förser även veterinärerna med skyddsutrustning så som stövlar och skyddskläder. Veterinärerna har även tillgång till tvättmaskin vid mottagningarna.

8.7 Köpta tjänster

Samarbetsområdet köper i normala fall inga veterinärtjänster av utomstående.

8.8 Tjänster som överskrider basnivån

I samarbetsområdet erbjuder kommunveterinärerna inga specialveterinärtjänster utan kunderna hänvisas i sådana fall till privata veterinärkliniker. En del blodanalyser kan utföras inom samarbetsområdet, men prov sänds också för analyser till utomstående laboratorier. Material som skickas för analys och som kan vara smittfarligt förpackas och sänds enligt postens anvisningar. Provrören packas i plastpåse och sänds i laboratoriets gulsvarta lådor. Lådorna är märkta med "Eläinperäinen näyte – vapautettu". Laboratoriesvaren tas emot brevlades eller via e-post.

9. LEDNING

Miljöhälsovårdsnämnden godkänner utvärderingen av tillsynsplanen årligen och i samband med delårsrapporterna görs mellanrapporter. Chefen för miljöhälsovården leder och utvecklar verksamheten även för veterinärvårdens del och är även förman.

10. KVALITET

Respons tas emot via kommunens responskanal, e-post och telefon. Responsen dokumenteras i en excel tabell.

Eventuella klagomål som inkommer angående veterinärvården utreds av chefen för miljöhälsovården. Ifall klagomålet gäller ledningen av veterinärvården utreds det av kommunstyrelsen. Alla klagomål utreds och eventuella påföljder vidtas.

Verksamheten ska utvecklas kontinuerligt och kundresponser beaktas i utvecklingsarbetet. Det kommer att utarbetas en strategi för hela Miljöhälsan under år 2023. En arbetsgrupp har utsetts för ändamålet.

11. UPPFÖLJNING OCH RAPPORTERING

Veterinärerna ansvarar för uppföljningen av de förordnanden och förbud som utfärdas. Ifall de utfärdade förordnandena och förbuden inte har följts vidtas vidare åtgärder.

VASU rapportering görs enligt Livsmedelsverkets anvisningar.

Veterinärerna är ansvariga för att rapporter och statistik som begärs av andra myndigheter skickas inom utsatt tid. För sådant tillsynsarbete över djurens hälsa och välmående för vilket kommunen debiterar staten, görs faktureringen enligt regionförvaltningens direktiv. Andra dokument som begärs av myndigheter skickas inom utsatt tid.

Statistikföring över användningen av veterinärtjänster delges Miljöhälsovårdsnämnden i samband med kvartalsrapporterna samt vid bokslutet. I utvärderingen finns också upptaget statistik över användning av veterinärtjänster. Utvärdering bifogas till Vyha. Chefen för miljöhälsovården ansvarar för sammanställning och rapportering.

12. AVSLUTNING

Uppdateringen av planen görs av tillsynsveterinären i samarbete med praktikerveterinärerna och chefen för miljöhälsovården. I samband med uppdateringen tar man i beaktande kundrespons, eventuella klagomål samt sk. AJO-besök utförda av regionförvaltningsverket. Kommunen registrerar de utvecklingsbehov som har framkommit och följer med hur verksamheten utvecklas.